
Jadranka Garmaz, Kristina Vukušić
NEKE ZNAČAJKE VJEROUČITELJEVE DUHOVNOSTI
Some features of catechist's spirituality

UDK: 268-051 : 371.13
[272:130.123.4]268-051
Pregledni znanstveni rad
Primljeno 6/2014.

Sažetak

Suvremeno društvo stavlja pred (vjero)učitelja nove izazove i tako iziskuje proširenje njegovih kompetencija i na polju duhovnosti. Ovaj članak kroz dva poglavlja želi predstaviti neke značajke vjeroučiteljeve duhovnosti. Metoda kojom se služimo analitička je i prikazivačka.

Prvi dio ovog članka opisuje neke kompetencije koje bi današnji vjeroučitelj trebao posjedovati, naglašavajući duhovnost kao metakompetenciju cjeloživotnog učenja vjere. U drugom dijelu podastiremo bitne značajke vjeroučiteljeve duhovnosti: on je istinski vjernik, radi i živi za Crkvu, ponizan i vjeran, vidljivi znak poruke Evanđelja. Njega rese služba i duhovnost poučavanja, misionarski duh, duh molitve, liturgijsko-sakramentalni život prožet Duhom Svetim i nasljedovanje blažene Djevice Marije.

Ključne riječi: duhovnost, vjeroučitelj, kompetencije, duhovna formacija vjeroučitelja, značajke vjeroučiteljeve duhovnosti.

UVOD

Duhovnost je često rabljen pojam. Može se činiti da je “biti duhovan” sveopći megatrend.¹ Prema suvremenoj paradigmi uspjeha, duhovnost je prikazana funkcionalno i to kao prijatelj ljudskog uspjeha. Duhovnost (spirituality), se nerijetko povezuje s religioznošću. Ona je “pounutrašnjenje religije; reli-

¹ Usp. P. M. Zulehner (ur.), *Spiritualität – mehr als ein Megatrend*, Schwabenverlag, Ostfildern 2004.

giznost koja počiva na izravnom, neposrednom, osobnom iskustvu transcencije”.² To iskustvo Svetoga, ta čežnja za Transcendentnim, za Bogom, ili još preciznije Bogom Isusa Krista, temeljno je obilježje kršćanske duhovnosti. Ona je *conditio sine qua non* vjeroučitelja, počelo izgradnje kontemplativne osobnosti vjeroučitelja koja dalje znaменуje sva područja života čineći ga živim i radosnim svjedokom vjere u Isusa Krista.

1. OSOBA I ZADAĆA VJEROUČITELJA

Prema istraživanjima vjeroučitelja u Hrvatskoj sami vjeroučitelji tvrde da je duboka osobna vjera “od velike važnosti za identitet vjeroučitelja”.³ Samopercepcija sebe kao vjernika, onoga koji je i sam na putu nade, koji je grešan i potreban spasenja i oprostjenja, jedna je od temeljnijih značajki vjeroučiteljeva poslanja. Ona čini okosnicu, bit njegove vjerodostojnosti.

Nadalje, vjeroučitelj je poslanik Crkve, evangelizator koji kršćanski odgaja druge osobe, osobito vjeroučenike i katehizante. On pripada i živi u konkretnoj zajednici, a pretpostavlja se da posjeduje ljudsku i kršćansku zrelost te pastoralnu stručnost.⁴ Identitet vjeroučitelja⁵ evangelizatora određen je ponajprije životnom i vjerskom biografijom”.⁶ Životna biografija satkana je odrastanjem u određenoj obitelji, kulturi i društvu sa specifičnim vrednotama, odnosima, kulturom komunikacije; sa zakonima

² Usp. A. Domazet, *Budućnost duhovnosti i nova religijska svijet*, *Služba Božja* 46 (2006.), br. 3, str. 272-293

³ D. Barić, *Obilježja identiteta vjeroučitelja u Zagrebačkoj nadbiskupiji*, u: *Bogoslovska smotra* 83 (2013.) 2, str. 215-234, ovdje 234.

⁴ G. Cravotta, *Specifičan doprinos vjeroučitelja vrednovanju škole*, u: *Kateheza* 28 (2006.)2, str. 137-134, ovdje 137.

⁵ Osobnost i identitet vjeroučitelja počiva na kršćanskoj teološkoj antropologiji i neodvojivi su od poslanja u školi, Crvi, društvu, obitelji. Usp. A. Mateljan, *Identitet katoličkog vjeroučitelja. Temelj kompetencije i osnova suradnje*, u: *Kateheza* 25 (2003.) 2, str. 89. “Identitet katoličkog vjeroučitelja neodvojiv je od osnovnih značajki ljudske osobe na individualnoj i komunitarnoj razini, neodvojiv je od osobne vjere kao izgrađena odnosa s Bogom u Isusu Kristu po svjesnoj i aktivnoj pripadnosti zajednici Crkve, neodvojiv je od egzistencijalnog nastojanja da se kroz autentični odnos prihvaćanja, traženja i pouke ostvari dijalog i svjedočanstvo ljubavi prema onima kojima je vjeroučitelj poslan. Optimalni rezultat kojemu je usmjerena trajna izgradnja i potvrđivanje identiteta vjeroučitelja jest postati znamen Boga živoga u današnjem svijetu.”

⁶ G. Hilger, S. Leimgruber, H. G. Ziebertz, *Vjeronaučna didaktika. Priručnik za studij, obrazovanje i posao*, KSC, Zagreb, str. 162.

i pravilima ponašanja, s predodžbom religije, kršćanstva, Boga i Crkve. Svi oni oblikuju osobnu i pojedinačnu “duhovnu” fizionomiju osobe vjeroučitelja.

Vjeroučitelji su, kao i svi ostali ljudi, “djeca svoga doba”. Specifičnost je vjeroučitelja u tome da ne prakticiraju vjeru poput drugih ljudi, nego im je vjera temelj zvanja i poziva. To znači da se za njih pretpostavlja da ne posjeduju “sezonsku vjeru”, vjeru na rate kako je to suvremeni čovjek naviknuo. Za njih nema godišnjeg odmora od vjere, praznika od Boga ili izleta u “neduhovna područja”. Tko poučava drugoga u vjeri, trebao bi biti na razini osobno proživljena i usvojena evanđelja.⁷ On je čovjek na putu, hodočasnik k Bogu. Za njega se pretpostavlja da posjeduje “zdravu”, svjedočku religioznost,⁸ jer jedino tada njegovo vjersko iskustvo može poslužiti drugima kao izvor vjere i sigurnosti.

Ako vjeroučitelja promatramo u ulozi odgojitelja, onda su njegove pozitivne kvalitete zasigurno: samokontrola, optimizam, psihička stabilnost, sposobnost slušanja i dijalogiziranja i duševno zdravlje. Negativne bi bile: tjeskoba, pesimizam, nepovjerenje, emotivnost, prevelika kritičnost i sl. Nadalje među nužne profesionalne kvalitete mogu se ubrojiti: poznavanje materije, organiziranje aktivne, suradničke nastave, dok se socijalne kvalitete manifestiraju kroz uljudnost, smirenost, razumijevanje, otvorenost prema drugima, duhovnost, sposobnost prihvaćanja tuđih mišljenja.⁹

Temeljna je poluga vjeroučiteljskog poslanja osobno obraćenje. “Vjeroučitelj je pozvan trajno vjernički rasti, kako bi mogao biti prikladan instrument za prenošenje vjere.”¹⁰ Obraćenje je poluga zaokreta, promjena mišljenja, novi pogled, koji se rađa nakon druženja s Božjom Riječi, u susretu s Isusom Kristom jer Krist je taj koji naviješta evanđelje siromasima, donosi slobodu onima koji je nemaju, oslobodi potlačene,

⁷ Usp. N. Vranješ, *Pastoral danas. Izabrane teme iz pastoralne teologije*, Glas Koncila, Zagreb 2013., str. 351-352

⁸ Usp. G. Hilger, S. Leimgruber, H.G. Ziebertz, *Vjeronaučna didaktika*, str. 161-163.

⁹ Usp. A. Mrvelj, *Formiranje vjeroučitelja za katehezu modernog vremena. Novi profil vjeroučitelja*, u: *Svjedok. Godišnjak katehetskog ureda Splitsko-makarske nadbiskupije*, 3, (1996.) 3, Zagreb, str. 4-8.

¹⁰ *Isto*, str. 204.

vрати vid slijepima (Mt 11, 4-5; Lk 7,22).¹¹ Ako vjeroučitelj živi iz uvjerenja i dubokog pouzdanja da se u njegovu Gospodinu i Učitelju nalazi ključ, središte i cilj sve ljudske povijesti (GS 10) onda će njegovo poslanje biti utemeljeno u djelovanju Duha i uvijek novo i nadahnjujuće. Obraćanje je “sigurno i duboko nadahnuće za svakodnevno zalaganje u preobrazbi stvarnosti da bi je učinio sličnom Božjem planu”.¹²

Za ispravno naviještanje i tumačenje Kristove poruke Evanđelja pored osobnoga duhovnog rasta potreban je teološki studij, ali i tajno usavršavanje vjeroučitelja. Učenici od vjeroučitelja očekuju da im prenesu jasne vrednote i stavove, tj. da im ukažu kršćanski put prema rješenju određenog problema ili pitanja iz područja suvremene civilizacije i kulture.¹³ Svrha teološko-katehetske formacije ide za tim da vjeroučitelj s vjeroučenicima i katehizantima ostvari komunikacijski čin, da bude zaista osposobljen za živu komunikaciju kršćanske poruke o svim područjima ljudskog života.

I na kraju ovoga uvodnog promišljanja o osobnosti vjeroučitelja potrebno je naglasiti da je nužna odgojna sposobnost vjeroučitelja. Ona se manifestira kao sposobnost pozornosti prema osobama, vještina odgovaranja na pitanja, inicijativa u pokretanju procesa učenja te vođenje ljudi prema zrelosti.¹⁴

1.1. *Osobna i teološko-religiozna kompetencija*

Kada govorimo o kompetencijama vjeroučitelja važno je odrediti koje su od njih temeljne, budući da mogu varirati od vrlo širokih i općenitih do usko specifičnih i stručnih. Kompetencije učitelja mogu se odrediti i znatno šire, na temelju čega ih možemo podijeliti u nekoliko područja: stručno – predmetna, pedagoška, komunikacijsko/reflektivna, organizacijska itd. Kompetencije se vjeroučitelja ne sastoje isključivo od kognitivnog poznavanja sadržaja vjere, nego posebno u sposobnostima gledanja, čitanja,

¹¹ Usp. Ivan Pavao II, *Tertio millennio adveniente, Nadolaskom trećeg tisućljeća*. Apostolsko pismo o pripremi jubileja godine 2000., Zagreb 1994., KS, 11.

¹² Usp. *Isto*, str. 46.

¹³ Usp. M. Šimunović, *Odgoj vjere u situaciji etičkog relativizma i pedagoškog pesimizma. Suočenje vjeroučitelja s postmodernom svijesti i potreba trajno usavršavanja*, u: *Crkva u svijetu*, 38, str. 188-200.

¹⁴ Usp. Kongregacija za kler, *Opći direktorij za katehezu*, KS-NKU, Zagreb, 2000., str. 234-244.

analiziranja i interpretiranja situacija i događaja u okolini iz teološke perspektive.¹⁵

“Vjeroučitelj treba biti interkulturalni medijator i usvajanjem različitih kulturnih scenarija koji povezuju emocije s društvenim ulogama stvarati ozračje razumijevanja i međusobnog uvažavanja za svoje učenike.”¹⁶ Danas se kompetencija najčešće definira kao skup sposobnosti i spremnosti da bismo se rješenjima problema u različitim situacijama uspješno i odgovorno mogli koristiti. U njima su integrirani različiti oblici znanja kao kognitivno znanje, vještine i stavovi.¹⁷ Da bi kvalitetno provodio svoj rad, vjeroučitelj mora posjedovati sljedeće kompetencije: osobna, teološko-religiozna, didaktička, vjeronaučno-didaktička, metodička i medijska, no važnost duhovne kompetencije prožima sve ostale.¹⁸ Kompetencije se ne stječu jednom za svagda, potrebno se permanentno i cjeloživotno obrazovati i razvijati u svim segmentima života.

Važno je imati vjeroučitelje koji su empatični, zainteresirani za učenike i za predmet. Vjeroučitelji su opažatelji, pripovjedači i dušobrižnici. Kao opažatelji trebaju iznositi životna iskustva i svakodnevno biti s Bogom u svom životu. Kao pripovjedači iznositi priče, događaje i iskustva iz kojih se može tražiti snaga za budućnost, a kao dušobrižnici znati prenositi iskustva utjehe, kako kaže sv. Pavao: “On nas tješi u svakoj našoj nevolji, da bismo i mi sve koji su u nevolji mogli tješiti onom utjehom kojom nas same tješi Bog” (2 Kor 1,4). Religiozna komunikacija često ima karakter procesa traženja i tumačenja, na čijem kraju uvijek iznova stoje nova pitanja.

Teološka kompetencija vjeroučitelja u velikoj je mjeri religijsko-pedagoške vrste: religiozna komunikacija je obrazovni događaj, ne samo u smislu prenošenja znanja već i razumijevanja i tumačenja koje se odnosi na sadašnjost u znanju o prošlosti i u nadi u budućnost. Vjeroučitelji trebaju učenicima otvarati putove da se sučeljavaju s pitanjima života i da ih uče razumijevati

¹⁵ Usp. N. Hrvatić, Pedagoške kompetencije (vjero)učitelja, u: *Lada. Časopis za promicanje religioznog odgoja i vrjednota kršćanske kulture*, 3, (2008.) 2, Zagreb, str. 13-15.

¹⁶ Usp. *Isto*, str. 15.

¹⁷ Usp. Jadranka Garmaz, NOK i vjeronauk: religiozna kompetencija u školskom vjeronauku, u: *Cus.47* (2013.) 4, str. 427-451., ovdje 430.

¹⁸ O ostalim kompetencijama vidi: G.Hilger, S.Leimgruber, H.G. Ziebertz, *Vjeronaučna didaktika. Priručnik za studij, obrazovanje i posao*, KSC, Zagreb, str. 166-209.

i tumačiti u svjetlu vjere, osobito u svjetlu kršćanske predaje. Vjeronauk u školi treba biti otvoren za sve učenike. To znači da se učenicima koji su vjernici omogućuje produbljivanje kršćanske vjere, a učenicima koji ne vjeruju sučeljavanje s religioznim pitanjima na temelju religiozne tradicije. Vjeroučitelji moraju raspolagati osnovnom teološkom sposobnošću “korelacije”. Načelo korelacije dugo je predstavljalo središnju vjeronaučnu koncepciju. Znati korelirati životno iskustvo čovjeka s religioznim i vjerskim iskustvom zajednice, jedna je od najizazovnijih zadaća vjeroučitelja. Spremnost mladih da religiozno istražuju pitanja tumačenja života i svijeta povezano je sa svakidašnjim iskustvima. Pristup religiji koji je usmjeren na vlastito iskustvo može se tumačiti pozitivno kao izgradnja svjetonazora u životnoj povijesti, koji je na temelju svoga karaktera traženja otvoren za buduće događaje. Potrebno je stjecati sposobnost teologiziranja polazeći od životnog okruženja i svijeta mladeži.¹⁹ “Religiozna kompetencija podrazumijeva izgradnju religiozne komunikacijske sposobnosti i sposobnosti priopćavanja kao i religiozno motiviranog oblikovanja života.”²⁰

2. DUHOVNA KOMPETENCIJA VJEROUČITELJA

2.1. *Sv. Pismo – izvor vjeroučiteljeve duhovnosti*

Vjeroučiteljsko je poslanje izuzetno kristološko. Otkriće Krista Spasitelja i evangelizatora neizostavno je za vjeroučiteljsku duhovnost i poslanje. Da bi upoznali Kristov identitet, potrebno je da se kršćani, osobito vjeroučitelji vraćaju obnovljenim zanimanjem za Bibliju “bilo preko sveze liturgije, krcate božanskim riječima, bilo preko bogougodna čitanja, bilo preko prikladnih inicijativa i drugih pomagala”.²¹ Vjeroučitelj je posrednik sustavnog odgoja u vjeri. Poznavanje Svetog pisma doprinosi vjeroučiteljevim dimenzijama; biti, znati, znati činiti. Bez Biblije on ne može izgraditi svoj identitet koji mora biti

¹⁹ Usp. G. Hilger, S. Leimgruber, H. G. Ziebertz, *Vjeronaučna didaktika. Priručnik za studij, obrazovanje i posao*, str. 166-173.

²⁰ Jadranka Garmaz, NOK i vjeronauk: religiozna kompetencija u školskom vjeronauku, u: *Cus.47* (2013.) 4, str. 427-451., ovdje 430 -440.

²¹ Drugi vatikanski Koncil, *Dogmatska konstitucija o božanskoj Objavi, Dei Verbum*, 25.

prožet vjerom, predanošću, poučavanjem i poslanjem. Biblija je neizostavna u formiranju duhovnosti. Biblija je Sveto pismo, knjiga koja "pripada Bogu".²² "Biblija je knjiga korijenite stvarnosti. Ne zatvara oči pred stvarnošću, nego otvara oči za stvarnost, ne ostajući pri tome na površini, nego ponirući u dubine i temeljne stvarnosti. Biblija združuje pogled na Boga i čovjeka, opisuje životna iskustva nošena sviješću o savezu s Bogom. To joj i omogućuje da ljudsku stvarnost predstavi u svoj njenoj složenosti."²³ Formacija duhovnog identiteta vjeroučitelja / odgojitelja u vjeri nezamisliva je bez ispravnog pristupa Bibliji. Svoje stavove vjeroučitelj ispituje i potvrđuje kroz Bibliju, iz nje uči. Vjeroučitelj je trajno upućen na Bibliju i njezine izvore.

2.2. Uloga Svetoga pisma u duhovnoj formaciji vjeroučitelja

Biblija je vrelo vjeroučiteljeva poslanja. Ona je izvor njegova vjerničkog života, snaga za njegovo poslanje kao evangelizatora, nositelja, svjedoka Radosne vijesti. Z. I. Herman: "Tako pod izvjesnim vidom možemo reći da se najranija inkulturacija evanđelja zapravo događala već u prvim svjedocima Uskrsa, jer su ponajprije oni sami morali premisliti sva svoja dotadašnja mesijanska poimanja i dopustiti da se u njima osobno rodi potpuno novi pristup svekolikoj stvarnosti. Jednostavno rečeno: prvi su kršćani bili ponajprije misionari samih sebe!"²⁴

Ispravan pristup Bibliji slušanje je i dijalog, otvoreno uho i srce da se čuje što nam to biblijski tekst u našoj osobnoj životnoj situaciji poručuje. Biblija prikazuje događaj povijesti spasenja kroz Stari zavjet, a svoj vrhunac ima u objavi i događaju Isusa Krista. Zato je Biblija knjiga za trajno istraživanje napose u liturgiji, u *lectio divina*, u pastoralnom služenju i u ekumenizmu.²⁵ S Biblijom u ruci vjeroučitelji postaju "više ljudi" i oni koji će moći odgajati sebe i druge po uzoru na Isusa Krista. Biblija odgaja u vjeri, ali ne sustavom recepta, nego zajedničkim

²² Usp. M. Vidović, Uloga Biblije u oblikovanju duhovno-profesionalnog identiteta vjeroučitelja, u: *Kateheza*, 24, (2002.) 1, Zagreb, str. 5-8.

²³ *Isto*, str. 9.

²⁴ Z. I. Herman, Inkulturacija ranokršćanske kerigme, u: *Bogoslovska smotra*, 67 (1997.), str. 46.

²⁵ Usp. PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Tumačenje Biblije u Crkvi. Govor pape Ivana Pavla II. i dokument Papinske biblijske komisije*, Zagreb, 1995., str. 141-150.

hodom vjere vjeroučitelja i vjeroučenika. Osnovno pravilo u ophođenju s Biblijom, njezinim korištenjem za odgoj u vjeri dao nam je Pavao kada kaže: “Ta mi nismo gospodari vaše vjere, nego suradnici vaše radosti. Ta u vjeri ste postojani” (2 Kor 1,24).²⁶ S Pavlovim uvjerenjem, upornošću, nadom, vjerovjesničkim žarom i njegovom spremnošću na “posvemašnju samozatajnost u službi Evanđelja suvremenoj katehezi²⁷ osiguran je uspjeh, a vjeroučitelju ostvarenje u profesionalnom i duhovnom identitetu vjeroučitelja”.²⁸ Slušati Božju Riječ, svakodnevno se napajati na njezinu izvoru primarno je u životu svakog kršćanina, a u službi vjeroučitelja neizostavno. Prema mišljenju Vjekoslava Bajsića, svaki bi kršćanin iz evanđelja mogao mnogo doprinijeti svijetu “da baš u današnjim krizama omogući čovjeku dostojniji život da promijeni svijet, barem u svojoj bližnjoj okolini. (...) Dakako da je to zahtjevno. Razumljivo je da je zahtjevno. No, ako moramo mijenjati ponašanje i stavove prema prirodi da bismo je očuvali te s njom i nas, te se to i uviđa, koliko je tek potrebno mijenjati glave da se očuva i spasi čovjek, i mi s njim.”²⁹

Kršćanin/vjeroučitelj sluša Božju Riječ, da bi i sam mogao postati “Riječ Božja” u svijetu. Po primjeru na blaženu Djevicu Mariju i vjeroučitelj s poniznošću i pouzdanjem osluškuje riječ Evanđelja i pozvan je kao i Marija prebirati u svom srcu događaj spasenja koji Bog čini u povijesti.³⁰

2.3. *Neke značajke vjeroučiteljeve duhovnosti*

Vjeroučitelj mora biti čovjek žive, istinske, svjedočke vjere, a ne samo poznavatelj vjerskog sadržaja. Postavlja se pitanje: gdje je njegov istinski poziv i u ime koga on nastupa? Vjeroučitelj treba poučavati svjedočanski vjeronauk, da može učenicima pokazati kako da se u društvu i u svijetu zauzimaju za kršćanske vrednote,

²⁶ Usp. *Isto*, str. 15-30.

²⁷ Biblijska kateheza bi prema A. Hoblaju bila ona koja »biblijske sadržaje shvaća kao Božju riječ i posebnom ih uporabom stavlja u službu života vjere zajednice«. On je mišljenja “da je biblijska kateheza služenje koje (tom) dozrijevanju vjere dolazi od jedinstvene Božje riječi – Biblije”. A. Hoblaj, *Biblijska kateheza*, u: *Živa je Riječ Božja*, str. 50.

²⁸ *Isto*, str. 35.

²⁹ Vjekoslav Bajsić, *Ekologija slobode*, Kršćanska sadašnjost, 1994., str. 81

³⁰ Značajke vjeroučiteljeve duhovnosti donosimo prema autoru P. Damu koje dijelom prevodimo, a dijelom parafraziramo. Usp. P. Damu, *La spiritualità del catechista. Essere catechista*, Editrice elle di ci, Torino, 1997., str. 103-104.

jer je danas u svijetu umnogome prisutan agnosticizam, ljudi su “duhovno gladni”. Društvo u kojem su vjera i nevjera privatna stvar pojedinca, agnosticizam se definira kao “svjetonazorna pristojnost”. On se ne bori za Boga, niti protiv njega. Njegova je tvrdnja da o Bogu nije moguće ništa znati. Pojavljuje se u dva oblika. Prvi je oblik kad se agnostik osjeća superiornijim nad svakim drugim svjetonazorom, a drugi kad se u odnosu prema religijskim svjetonazorima osjeća nedostatan, prikraćen. Takav svjetonazor za suvremenog vjeroučitelja osobito u našoj zemlji predstavlja izazov. Vjeroučitelj treba pronaći način kako se tome oduprijeti, živjeti i poučavati istinsku vjeru i ljubav u Isusa Krista, koji nam je spoznatljiv. Nalazimo se u svijetu tehnologije i potrošačkog društva, gdje je duhovna glad za Bogom sve izražajnije. Prisutna je u svim suvremenim društvima. Glad je još izraženija, jer je ljudski život rastavljen od prirode, koju čovjek svaki dan sve više ugrožava. Suvremeno društvo nudi zamjene za izgubljenu ljudsku duhovnost, ali to čovjeka ne zadovoljava. On se traži u ispraznim stvarima, luta tražeći sreću, ne shvaćajući da je pravo ispunjenje jedino u Bogu. Svjedoci smo ljudskih promašaja: droga, alkoholizam, samoubojstva, rastave itd. Kako svjedočiti i približiti Krista umornom i nezadovoljnom čovjeku? Smišljajući pitanja upućena vjeroučiteljima, autor članka *Deset pitanja vjeroučiteljima na početku vjeronaučne godine* napisao je: “Osjećam se kukavno, nemoćno i bez riječi. Gubim snagu i povjerenje u svoje sile! Dok sam, razmišljajući šetao, ništa mi pametno nije palo na pamet! I priznajem, potaknut odozgo, tek kad priđoh u dom Gospodnji i spustih se na koljena, s molitvom da mi On pamet prosvijetli i srce ojača, na početku još jedne školske godine, otvoriše mi se pitanja...”.³¹

2.3.1. Radi i živi za Crkvu

Vjeroučitelj je dionik naroda Božjega, Crkve. Ona je mistično tijelo Kristovo u kojoj on radi i živi. U Crkvi se vidi i nalazi prisutni Krist. Vjeroučitelj će biti čovjek Crkve, ako svojom osobnom vjerom u potpunosti sudjeluje u vjeri Crkve. Čovjek Crkve zadužen je da zainteresiranima nudi i razlaže vjerski nauk. On mora bit duhovno jak da može odoljeti brojnim izazovima, današnjice (sekularizam, karijerizam, oni koji s

³¹ Pitanja koja bi svaki vjeroučitelj trebao sebi postaviti vidi: A. Mateljan, *Deset pitanja vjeroučiteljima na početku vjeronaučne godine*, u: *Kateheza* 33, (2011.) 4, str. 309-315.

Crkvom vode svoju ekonomsku i političku računicu). Potrebno je oboružati se pravim duhom crkvenosti. Pravi je čovjek Crkve onaj tko osluškuje poticaje Duha Svetoga i tko radi pod njegovim djelovanjem, prepoznaje misterij Crkve, u njemu živi, za njega radi pod svaku cijenu. Čovjek Crkve izgrađuje svoje kreposti, vjeru po kojoj prihvaća Boga, ufanje po kojem se u Boga uzda i ljubav po kojoj se s Bogom sjedinjuje. Vjeroučitelj bi trebao imati duboku eklezijalnu svijest, ne očekujući neku idealnu crkvenu zajednicu. Treba djelovati u svijesti da je poslan od Crkve i da je pozvan na primjeren način podsjećati učenika kako nema cjelovitog odgoja i rasta u vjeri bez uključivanja u vjersku zajednicu u kojoj se, Božjom Riječi i sakramentima, događa cjeloviti susret s Isusom Kristom u zajedništvu s drugima.³²

2.3.2. Poniznost i vjera

Gospodin je rekao: “Ne boj se, s tobom sam.” Sv. Ivan Pavao II. na početku je svoga pontifikata često ponavljao tu riječ: “Ne bojte se!” Nerijetko se oni koji su pozvani biti vjeroučitelji ne odazovu tom pozivu, smatrajući se nesposobnima za tu zadaću, a neki čak i napuste tu misiju. No uzmimo primjer Mojsija kojeg Bog šalje kod faraona da oslobodi njegov narod. Mojsije se nije osjećao spremnim ni sposobnim za to, no Bog je bio uz njega. U evanđeljima Isus poziva Petra da ga slijedi, Petar pristaje znajući da je Gospodin uz njega. Potrebno je prevladati strah i prepreke i krenuti pozivom koji Gospodin želi. Ono što je nemoguće ljudskim snagama i naporima, postaje moguće realizirati pomoću koja dolazi od Boga. Kako naglašava evanđelist Luka: “Bogu ništa nije nemoguće” (Lk 1,37). Pavao također kaže: “Ne ja, nego milost Božja koja je sa mnom” (1 Kor 15,10). Vjeroučitelj treba živjeti u vjeri, znajući da Bog daje snagu za prihvaćanje i obavljanje poslanja kad daje to određeno poslanje. Poniznost i vjera trebaju uvijek voditi vjeroučitelja, “rasti” skupa s njime cijeloga života. Vjeroučitelj se na taj način osjeća kao “instrument u Božjim rukama” da bi mogao izvršavati zadaću povjerenu mu od Gospodina.

³² Usp. Š. Marasović, Lik vjeroučitelja za treće tisućljeće, u: *Kateheza* 20 (1998.), 1, str. 4-15, ovdje 10 i dalje.

2.3.3. Vidljivi znak kršćanske poruke Evanđelja

Vjeroučitelj treba pokazivati sve ono što Bog ostvaruje u njemu. On nije pozvan davati svjedočanstvo religioznog života i moralne savršenosti, nego svjedočanstvo spasenja i milosrđa Božjega koje oprašta, pozivajući čovjeka da se opredijeli za dobro. Pozvan je sudjelovati u “djelima spasenja”. Bog ga je pozvao biti svjedokom za Crkvu Isusa Krista i njegova spasenja. On ima mogućnost biti posebni svjedok po posebnom pozivu. Vjeroučitelj treba imati iskustvo svjedočenja u Crkvi, za Crkvu i u ime Crkve. Nije svjedok samoga sebe, religioznog iskustva koje posjeduje, nego je svjedok iskustva koje živi u zajednici, svjedok iskustva Kristova koje se realizira kroz Crkvu. Njegovo je svjedočenje spasenja kvalificirano odgovornošću koju ima prema vjeroučenicima. Kako se postaje svjedokom spasenja? Vjeroučitelj treba postati vidljivi znak kršćanske poruke. Ne zaustavlja se samo na površini poruke, nego je primjenjuje na svoj život. To se postiže poučljivošću Riječi Božjoj i osluškivanjem Duha Svetoga, jer on otvara naše oči da vidimo stvari koje nam Bog daje. Bog se u potpunosti otkriva onima koji čine njegovu volju, koji rade s ljubavlju. To je upozorenje vjeroučiteljima koji su pozvani govoriti u Božje ime.³³

Razmišljajući o vjeroučitelju kao “vidljivom znaku”, možemo završiti odgovarajućom molitvom: “Krist više nema ruku. Ima samo naše ruke kako bi danas činio svoja djela. Krist više nema nogu. Ima samo naše noge kako bi danas išao ljudima. Krist nema glasa. Ima samo naš glas kako bi danas govorio o sebi. Krist više nema snage. Ima samo našu snagu kako bi ljude priveo k sebi. Krist više nema Evanđelja koje bi ljudi slušali. Ono što činimo riječju i djelom je Evanđelje koje se piše.”³⁴

2.3.4. Služba i duhovnost poučavanja

Vjeroučitelj kao onaj koji poučava ima posebnu zadaću ako želi u vjeroučenicima razviti živu i zrelu vjeru autentičnoga kršćanskog života. Vjeroučitelj je zadužen za objašnjavanje i motiviranje, za kršćansku poruku, on odgovara na postavljene zahtjeve svojih vjeroučenika. On može biti vodič produblivanja

³³ Usp. P. Damu, *La spiritualità del catechista. Essere catechista*, str. 19-29.

³⁴ *Isto*, str. 32.

vjere.³⁵ Ističu se riječi pape Ivana Pavla II. u *Catechesi Tradendae* kad kaže da briga svakog vjeroučitelja – već prema tome koja je razina njegove odgovornosti unutar Crkve – treba se sastojati u tome da posreduje svojim vlastitim poučavanjem i ponašanjem nauku i život Isusov. Neće ići za tim da se zaustavi na sebi samome, na svojim mišljenjima i osobnim sposobnostima, neće nametati svoja mišljenja i osobna opredjeljenja. Svaki bi se vjeroučitelj trebao usmjeriti na poučavanje nauka koji dolazi od Gospodina.”³⁶ Vjeroučitelj treba pripremiti svoje poučavanje i predavanje. Priprema treba biti neposredna, duhovna i pedagoško-didaktička. Slušajući Božju Riječ i poticaje, vjeroučitelj će postati autentični evangelizator povezan s Kristom koji je Istina. Vjeroučitelj je pozvan živjeti duhovni život, tako da može biti svjedok Božjih riječi i djela. On mora s predanošću učiti psihologiju vjeroučenika, katehetsku metodologiju ulazeći u praktični katehetski rad s motiviranošću prema napredovanju.

2.3.5. Misionar našeg vremena

Isus je dao poslanje svojim apostolima, koji dobivši njegovo poslanje postaju njegovi nasljednici u djelima spasenja. U tom poslanju očituje se i poziv Crkve kao navjestiteljice spasenja, upućuje se poziv i svim kršćanima, a nadasve vjeroučiteljima koji se trebaju pitati u kojem smjeru treba biti realizirano njihovo poslanje. Navodimo rečenicu koja kaže: “Gospodin – Krist neka vam bude svet, u srcima vašim, te budite uvijek spremni na odgovor svakomu koji od vas zatraži obrazloženje nade koja je u vama, ali blago i s poštovanjem, dobre savjesti da oni koji ozloglašuju vaš dobar život u Kristu, upravo onim budu postiđeni za što vas potvaraju” (1 Pt 3, 15-16). U riječima “blago”, “poštovanje” i “dobra savjest” otkrivaju se kvalitete potrebne da se bude misionarom. Kršćanin/vjeroučitelj treba uvijek svjedočiti Isusa Krista, to svjedočenje treba uvijek biti realizirano u vjeri i nadi, ići prema „Božjoj logici“, a ne prema ljudskoj. No mnogi se navjestitelji Evanđelja obeshrabre, jer se odmah ne vide plodovi, no potrebno je strpljivost i čekanje, koje uvijek donosi plodove napornog rada i predanosti. Misija našeg

³⁵ Usp. *Isto*, str. 36-38.

³⁶ Usp. IVAN PAVAO II., *Catechesi tradendae. Apostolska pobudnica o vjerskoj poduci u naše vrijeme*, Rim (16. X. 1979.), u: *Dokumenti*, Glas Koncila, Zagreb 1994., 6.

vremena, konkretne životne situacije u kojima živimo; radosti i tuge, kulturni i sociološki napredci, uvijek trebaju biti animirani vjerom i nadom u suradnji s milošću Božjom koji spašava ljude jer ih ljubi, spašava ih načinima koji su samo njemu u potpunosti poznati.³⁷

2.3.6. Molitva vjeroučitelja

Jedna od karakteristika vjeroučitelja svakako mora biti molitva, koja treba predstavljati značajan dio njegova života. Vjeroučitelj mora “znati moliti”. “Duh molitve” oznaka je koju trebaju imati vjeroučitelji, da bi mogli napredovati u svome radu i osobnome životu. Iskustvo molitve duhovno je iskustvo koje dolazi od Duha Svetoga koji je pravi učitelj i animator molitve i zbog toga vjeroučitelj gleda na Duha Svetoga kao na prvoga vodiča. Duh Sveti zaslužan je za promjenu života, poslan od Isusa Krista – Branitelj. Molitva je djelo Duha Svetoga u nama. Bez njega nema prave molitve. Vjeroučitelj u neprestanoj molitvi postaje drukčiji, jer se ta molitva reflektira na njegov život i mijenja ga, okreće ga prema Bogu. Moliti sami ili zajedno? U tim dvjema formama molitve nema sukobljavanja, nego se očituje zajedništvo. Isus o molitvi kaže u Evanđelju: “Kad moliš uđi u svoju sobu, zatvori vrata i pomoli se svomu Ocu koji je u skrovitosti. I Otac tvoj koji vidi u skrovitosti, uzvratit će ti” (Mt 6, 6). To ne znači da se traži samo osobna i pojedinačna molitva, pa ni za jednog asketa. Molitva je, naravno, jedno osobno iskustvo ako uključuje našu savjest i slobodu, ali ona je u isto vrijeme i iskustvo zajednice. Kršćanska molitva mora biti i dio Crkve, nadahnuta životom Crkve, liturgije i nadasve Euharistije. Vjeroučitelj se treba učiti moliti i poučavati moliti svoje vjeroučenike osobnoj i zajedničkoj molitvi prožetoj Sv. pismom, Euharistijom i sakramentima. Na takav će način postati “pravi kršćanin” i odgajati će vjeroučenike da postanu autentični Gospodinovi svjedoci.

2.3.7. Liturgijsko – sakramentalni značaj

Naglašava se sakramentalni život koji treba posjedovati vjeroučitelj da bi imao snažnu duhovnu formaciju koja mu pomaže

³⁷ Usp. P. Damu, *La spiritualità del catechista. Essere catechista*, str. 54-67.

u njegovu poslanju.³⁸ “Milost sakramenata je neiscrpan izvor koji hrani vjeroučiteljev život, daje hrabrost prevladati teškoće i granice, potiče ga na prihvaćanje njegove zadaće i davanja drugima.”³⁹ Vjeroučitelj je nutarnje povezan s liturgijskom i sakramentalnom djelatnošću, jer preko sakramenata, posebno sakramenta Euharistije, djeluje Isus Krist koji u punini preobražava. Kateheza je uvijek bila i ostala u odnosu sa sakramentima. Svaka kateheza vodi nužno k sakramentima vjere. Autentično prakticiranje sakramenata nužno posjeduje katehetski vid. Sakramentalni život osiromašuje i brzo postaje praznim ritualizmom ako nije zasnovan na ozbiljnom poznavanju značenja sakramenata za život, a kateheza postaje “intelektualistička ako se životno ne ucijepi u sakramentalnu praksu.”⁴⁰ Liturgijske su svečanosti ispovijest vjere, a liturgijske molitve i pjesme potiču duhovne stavove odanosti, milosti, služenja; izražavaju pohvale i molitve vjere i nade. Iskrenim kajanjem Bog oprašta grijeh. Kršćanski život vjeroučitelja treba biti prožet sviješću da je grešan, ali da i svaki grijeh uz iskreno kajanje dobiva oprostjenje. Primjer nalazimo u životu Isusa Krista, koji je došao zbog grešnika, pristupao im je s blagošću i milošću te opraštao grijeh. Vjeroučitelj je pozvan da pristupa Euharistiji, jer je to hrana za njegov duhovni rast, i potpora u naviještanju Riječi Božje. Nije poželjno primanje sv. pričesti mehanički i iz navike, nego se učestalim primanjem sv. pričesti očekuje jačanje iskustva vjere. S jedne strane to uključuje odgovarajuće teološko shvaćanje euharistijskog otajstva, ulazak u njegovu nemjerljivo bogatstvo, a s druge strane uključuje volju da prionu uz Isusov život uz put postupnog obraćenja koji traje cijeloga života. Euharistija je spomen na smrt i uskrsnuće Isusovo, ali više od toga, ona je aktualizacija spasenja. Vjeroučitelj participira u slavlju Euharistije, unoseći u njega svoju osobu, poslanje i život. Vjeroučitelj je pozvan prisustvovati Euharistiji, zajedno sa svojim vjeroučenicima, pokazujući im značaj sv. pričesti i molitve ispred Gospodinovog prebivališta (tabernakula). Na taj način daje im vrijedan dar za život!⁴¹

³⁸ Usp. *Isto*, str. 110-120.

³⁹ *Isto*, str. 118.

⁴⁰ Usp. CT, 23.

⁴¹ Usp. P. Damu, *La spiritualità del catechista. Essere catechista*, str. 127-132.

2.3.8. Život prožet Duhom Svetim

Duh Sveti oduvijek je prisutan u životu Crkve. Nakon apostolskih vremena Crkva doživljava Duha kao onoga koji u nama potiče duhovni život. Izvanredni darovi Duha (tumačenje, proroštvo, upravljanje zajednicom) dolaze u prvi plan. Duh Sveti u svima potiče snagu, bez snage Duha Svetoga mučenici ne bi svjedočili za Gospodina. Duha Svetoga doživljava se i shvaća kao istinskog autora Sv. Pisma. Duh otkriva božansku ekonomiju spasenja, koju može svatko upoznati tko u skladu s tradicijom tumači Pisma. Irenej naglašava intimni odnos između Duha i Crkve. Gdje je Duh, tu je Crkva, gdje je Crkva, tu je Duh. Duh ima i spasiteljsku ulogu. Logos po Duhu izvodi djelo spasenja. Živjeti u snazi Duha znači stvoriti prostor za drugoga, poštovati drugoga. Stvarnost Duha i ljubavi imaju istu strukturu. Živjeti u Duhu Božjem znači osloboditi se svake lažne sigurnosti i lažne ovisnosti. Živjeti u Duhu znači ne zaboraviti i eshatološku dimenziju života. Prihvatiti život kao dar. Duh Sveti nastavlja djelo Kristovo na zemlji. Kateheza uvijek upućuje vjernike na djelovanje Duha Svetoga koji jača vjeru, te ona postaje aktivna u životu kršćanina. Može se reći da je Duh Sveti glavni zastupnik evangelizacije: on nadahnjuje Evanđelje, a samim time i one koji to Evanđelje žive i navješćuju.⁴² “On je i svrha evangelizacije: sam uzrokuje novo stvaranje, novo čovječanstvo kojemu evangelizacija mora težiti. Po njemu Evanđelje prodire u bit svijeta jer upravo on uči raspoznavati znakove vremena, Božje znakove, koje evangelizacija uočava i vrednuje unutar ljudske povijesti.”⁴³ Kako Duh Sveti djeluje u životu vjeroučitelja? To ovisi o njemu samome; njegovoj angažiranosti i pouzdanju u tog Duha. Vjeroučitelj prožet Duhom Svetim pokreće stvarnost i ljude na pravi put.

2.3.9. Nasljedovanje blažene Djevice Marije

Blažena Djevica Marija Isusova je majka, ali i naša nebeska majka, utječući se njoj vjeroučitelj može pronaći snagu da se ide naprijed. Ona je izrekla svoj “da” i povjerovala.

“Blažena Djevica Marija je Zvijezda nove evangelizacije koju Crkva, poslušna zapovijedi svoga Gospodina, mora promicati i

⁴² Usp. Isto, str. 143-150.

⁴³ Pavao VI., *Evangelli nuntiandi. O evangelizaciji u suvremenom svijetu*, (8. XII. 1975.), u: *Dokumenti*, KS, Zagreb, 1976., 75.

izvršavati, naročito u ova teška vremena, koja su ujedno i puna nade.”⁴⁴ Hrabrost, vjera i nada tri su vrline koje mora posjedovati svaki vjeroučitelj. “Gledajući” u Mariju, možemo vidjeti što znači slušati Božju Riječ i bezuvjetno prihvaćati sve ono što dolazi od nje. Ona je za svakog vjeroučitelja Majka koja ga čuva i vodi; također ga usmjerava prema Isusu Kristu uz suradnju Duha Svetoga. Kao i Marija, vjeroučitelj mora prihvatiti Riječ Evanđelja i „živjeti prema njoj“. Marija je Majka i model učenika, prema kojemu se svi trebaju ravnati. Pozvani od Gospodina da sudjeluju s njime u naviještanju i poučavanju vjeroučitelji postaju Isusova braća, a time i Marijina djeca. Njezino majčinsko srce moli za njih Duha Svetoga da u nadi i strpljivosti žive ono što naučavaju. Marijina prisutnost u duhovnosti vjeroučitelja nije “krhka i sentimentalna”, nego je to značajna prisutnost vjere, prisutnost ljubavi i zrelosti.⁴⁵ “Neka u svakome bude Marijina duša, da tu slavi Boga; neka Marijin duh bude u svakome, da se tu raduje u Bogu.”⁴⁶

ZAKLJUČAK

Bog se u potpunosti otkriva onima koji vrše njegovu volju, koji rade s ljubavlju. To je nada za vjeroučitelje koji su pozvani govoriti u Božje ime i živjeti duhovnim životom, tako da mogu biti svjedocima Božjih riječi i djela. Tražeći u svom životu Božju volju i vršeći je, vjeroučitelji grade temelje svoga profesionalnog poslanja. Tek na tim temeljima pomoći će im znanje iz područja teoloških i odgojnih znanosti kao što je poznavanje razvojne psihologije i pedagogije učenja, baratanje katehetskom metodologijom, poznavanje instrumenata planiranja, provođenja i vrednovanja katehetskog rada, motiviranost prema trajnom napredovanju itd.

U toj školi u koju vjeroučitelj želi odgajati svoje učenike, on treba biti prvi učenik: učiti moliti, vjerovati, nadati se i ljubiti! To nije lako, ali ojačani Sv. pismom, Euharistijom i sakramentima vjeroučitelji su trajno osnaženi za hodočašće na putu vjere. Podnoseći i sami žegu dana, odgajat će vjeroučenike da postanu autentični Gospodinovi svjedoci.

⁴⁴ Usp. *Isto*, 82.

⁴⁵ Usp. P. Damu, *La spiritualità del catechista. Essere catechista*, str. 152-153.

⁴⁶ Sv. Ambrozije, *Izlaganje o Lukii*, II, 26; PL 15, 1642.

Na kraju ne treba zaboraviti da Duh Sveti djeluje u životu vjeroučitelja, da je svaki vjeroučitelj “nošen na krilima Duha Svetoga”. Njegovom snagom pozvani su proroci, pomazan je Mesija, Božja se Riječ ušatorila među nama. Duh Sveti snaga je kojom je Isus Uskrsnuo, kojom su apostoli propovijedali, kojom je nastala i živi Crkva.

Marija usmjerava vjeroučitelje prema otajstvu i tajni Isusa Krista. Kao i Marija, vjeroučitelj mora prihvatiti Riječ Evanđelja i “živjeti prema njoj”. Marijina prisutnost u duhovnosti vjeroučitelja nije “krhka i sentimentalna”, nego je to značajna prisutnost vjere, prisutnost ljubavi i zrelosti. Od Marije i s Marijom vjeroučitelj može učiti kako smjerno i trajno sa svojim Bogom hoditi.

SOME FEATURES OF CATECHIST'S SPIRITUALITY

Summary

Modern society poses new challenges to catechists and thus asks them to broaden their competences in the field of spirituality too. The aim of this article is to present some features of catechist's spirituality through two chapters. The method used here is the analytical-screening method.

The first part of this article describes some competences that today's catechist should possess, putting emphasis on spirituality as a meta-competence of lifelong learning of faith. In the second part we present the essential features of catechist's spirituality: he is a true believer, lives and works for the Church, humble and faithful, a visible sign of the Gospel's message. He is distinguished by the service and spirituality of teaching, missionary spirit, the spirit of prayer, liturgical-sacramental life imbued with the Holy Spirit and imitation of the Blessed Virgin Mary.

Key words: spirituality, catechist, competences, spiritual formation of the catechist, features of catechist's spirituality.